

тивного механізму захисту права на освіту усіх учасників освітнього процесу, слід детально досліджувати, проводити аналіз стану забезпечення права на освіту.

Список використаної літератури:

1. Павлюх О.А. Право на освіту: міжнародний та національний вимір (в контексті аналізу міжнародних договорів та національних нормативно-правових актів). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 178-181.
2. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145–VIII. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/2145-19>.
3. Легенький М.І. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері освіти : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2018. 513 с.
4. Деякі питання освітнього омбудсмена: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 р. № 491. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show>

Ключові слова: забезпечення права на освіту, учасники освітнього процесу, освітній омбудсмен, система забезпечення якості освіти.

Ключевые слова: обеспечение права на образование, участники образовательного процесса, образовательный омбудсмен, система обеспечения качества образования.

Key words: ensuring the right to education, participants in the educational process, the educational ombudsman, the system for ensuring the quality of education.

БОНДАРЕНКО АЛІНА ІГОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук*

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ В СИСТЕМІ ПРАВОЗАХИСТУ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Еволюцію поняття прав людини від природних прав до позитивних правових цінностей, які є однією з найвищих культурних цінностей загалом, розглядали багато науковців упродовж століть. Процес теоретичного осмислення прав людини триває й досі, й останніми десятиліттями дедалі частіше лунає думка про те, що права людини – це моральні вимоги до уряду, а не просто права, якими люди наділені від народження, не лише певні можливості, необхідні людині для її існування та розвитку [1, с. 9]. Як зазначає Е. Л. Рубін, поняття прав людини та захист особистості від уряду, який нині розглядається як ядро поняття прав людини, впродовж історії розвивались окремо, і зараз доцільніше говорити про права в термінах моральних вимог до урядів, їх зо-

бов'язань та обмежень щодо них, аніж у термінах прав як можливостей, котрі мають люди [2, с. 78].

У зв'язку з цим набуває особливого значення питання щодо місця держави у загальному соціальному механізмі правозахисту. Значущість цього питання зумовлена передовсім тим, що сама ідеологія прав людини сягає своїм корінням ідей, що ці права виступають базовим засобом обмеження держави. Саме в цьому сенсі сучасний дискурс прав людини розвивається як напрям моральної, політичної і правової філософії, яка пропонує бачення прав як засобів лімітації діяльності уряду [3].

У цьому контексті варто підкреслити суттєву відмінність між поняттями «порушення прав» і «правопорушення». В юридичній літературі справедливо підкреслюється, що особа не може здійснити порушення права іншої рівної за статусом особи. Так, М. Мейз зазначає, що оскільки порушення прав людини безпосередньо пов'язане з політикою урядів, то це підкреслює статус прав людини як універсальних, і саме це робить міжнародне право найбільш природним інструментом попередження таких порушень [4]. Сама ідея порушення суб'єктивного права виражається в тому, що суб'єкт такого порушення повинен займати владну позицію влади щодо особи, чиї права порушено. Це не обов'язково має бути влада в її публічному прояві, як у випадку з державними органами і їхніми посадовцями, або ж органами місцевого самоврядування. Порушення права завжди передбачає наявність владних відносин між порушником й особою, чиї права порушено. Ці владні відносини можуть мати інституціоналізований характер, якщо стороною порушення права є держава чи інша структура публічної влади, або ж не інституціоналізований, якщо стороною порушення права є не публічна особа, яка, однак, має інший правовий статус, ніж потерпілий від порушення права.

Якраз варіант інституціоналізованого порушення права є найпершим об'єктом дослідницького інтересу у сфері прав людини, і саме в цьому вимірі зазвичай формується дискурс прав людини як інструментів обмеження публічної влади. Понад те, як свідчить сам факт існування Європейського суду з прав людини, саме держава або інші публічні владні інститути є головними суб'єктами порушення прав людини.

Зв'язок між конституціоналізмом і правами людини є очевидним, й особливо помітним він стає у призмі ідеології верховенства права. Відповідно до впливової дефініції верховенства права, запропонованої Кофі Ананом, це «принцип управління, відповідно до якого усі особи, інститути та організації, публічні й приватні, включаючи державу, є керовані законами, які є публічно проголошеними, рівно застосовуваними, та такими, на основі яких функціонують незалежні суди, а також які є сумісними з міжнародними нормами та стандартами прав людини» [5]. Таке розуміння верховенства права передбачає реалізацію принаймні одного з фундаментальних принципів сучасного конституціоналізму, а саме поділу влади. Функціонування незалежних судів неможливе без встановлення ефективного і стабільного механізму стримувань і противаг.

Конституціоналізація державності створює фундаментальні передумови для захисту прав людини. Однак насправді не все так просто. В одному з останніх фундаментальних досліджень у царині верховенства права, книзі П. Гаудера «Верховенство права в реальному світі» встановлено, що навіть ефективна реалізація конституційних принципів аж ніяк не гарантує захисту прав людини. Автор виявляє це на прикладі проблеми расової дискримінації часів так званого «джим-кроунівського Півдня», коли навіть після запровадження XIV поправки до Конституції США, тобто поправки про рівний захист, афро-американці усе ще не мали жодних формальних засобів для становлення як повноправних членів американського суспільства. Це, зокрема, було пов'язано з так званими тестами на письменність: для того, щоби громадянин отримав право голосу, він мав скласти тест на письменність. Проблема полягала в тому, що колишні раби не мали жодної змоги навчатися письменності через сегрегацію у сфері освіти. Це робило їх становище уразливим, а тогочасні США – невідповідними вимогам верховенства права. Як пише П. Гаудер, «якщо закон підлягає критиці за порушення вимоги загальності законів, бо він, у тих соціальних умовах, в яких діє, не є обґрунтованим публічними підставами, то це означає, що задля того, щоби держава зробила цей закон сумісним із верховенством права, слід або скасувати його, або ж виправити соціальні умови (як правило, це несправедливість, соціальна ієрархія), які роблять його суперечливим. Отже, верховенство права висуває розрізнювальну вимогу до джим-кроунівського Півдня: позбавтеся тестів на письменність або надайте афро-американцям належну освіту» [6, с. 45].

Так, відомими є дослідження у сфері радянського конституціоналізму, який мав мало спільного з реальним утіленням засад поділу влад, народовладдя тощо. Однак головний висновок полягає в тому, що навіть інституційно реалізований конституціоналізм – як в США XIX – XX ст. – не є гарантією захисту прав людини.

Отже, ефективний конституціоналізм, пов'язаний з реалізацією принципів поділу влади, народовладдя, незалежністю судів тощо, який є першим, базовим рівнем державного правозахисту, не є достатнім для того, щоби слугувати надійною політико-правовою гарантією прав людини. Здійснюючи інституціоналізацію конституції, держава лише закладає основи для більш активної діяльності у царині правозахисту, зокрема, через запровадження егалітаристської правової політики. Правозахист у сучасній державі не може базуватися винятково на реалізації засад конституціоналізму, навіть якщо він сприймається у нормативному сенсі, тобто як такий, що встановлює вимогу поваги до прав людини і декларує цінність людини та її гідності. Це пов'язано передовсім із тим, що модерна держава, яка виникла внаслідок концептуалізації прав людини, базується на ідеології суверенності. XIX ст. було показовим з точки зору розвитку держав: зміцнення суверенності у Франції, Британії, Німеччині, Австро-Угорщині, Російській Імперії, США та інших державах відбувалося під впливом націоналістичних настроїв, і права людини багато в чому відходили на другий план.

Список використаної літератури:

1. Антонович М. М. Еволюція поняття прав людини та проблема їх класифікації. Наукові записки НаУКМА. Політичні науки. 2005. Т. 45. С. 9–16.
2. Rubin E. L. Rethinking Human Rights. International Legal Theory: Human Rights. 2003. Vol. 9. P. 5–78.
3. Dembour, M.B. What Are Human Rights? Four Schools of Thought. Human Rights Quarterly. 2010. Vol. 32. No 1. P. 1–20.
4. Maiese M. Human Rights Violations. Beyond Intractability. Eds. Guy Burgess and Heidi Burgess. Boulder: University of Colorado, 2003. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.beyondintractability.org/essay/human-rights-violations>
5. The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies: Report of the Secretary-General (S/2004/616) [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.un.org/ruleoflaw/files/2004%20report.pdf>
6. Gowder P. The Rule of Law in the Real World. New York: Cambridge University Press, 2016. 275 p.

Ключові слова: правозахист, сучасна держава, конституціоналізм, порушення прав, правопорушення, права людини.

Ключевые слова: правозащита, современное государство, конституционализм, нарушение прав, правонарушения, права человека.

Key words: human rights, modern state, constitutionalism, violation of rights, offenses, human rights.

АНТОШИНА ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
кандидат юридичних наук*

ІНФОРМАЦІЙНА ВЛАДА ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Вступ сучасного світу в інформаційну епоху розвитку і глобалізація світових комунікацій призвели до глибоких змін співвідношення влади у суспільстві, різкого підвищення політичного впливу інформаційної влади, перш за все, її головних носіїв – засобів масової інформації (ЗМІ). Це все очевидніше стало у зв'язку з оголошеною 11 березня 2020 Всесвітньою організацією охорони здоров'я коронавірус (COVID-19) пандемією. Саме доступ до інформації став найважливішою умовою підготовки до боротьби з цим воістину всесвітнім злом. Обсяг та якість інформації не тільки підкреслюють потенціал інформаційної влади, а й визначають якість її функціонування.

Влада це той невід'ємний компонент будь якої цивілізації, який змінюється разом зі змінами у суспільстві. Розвиток сучасної цивілізації на пряму залежить від глобальних перетворень інформаційних